

XALQARO IQTISODIY INTEGRATSIYANING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Jahon iqtisodiyoti va XIM 2-kurs talabasi

Jo'rayeva Shahlo Bahodir qizi

Shahlojorayeva250@gmail.com.

+998942812526

Annotatsiya: *Xalqaro iqtisodiy integratsiya – bu mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy aloqalarini mustahkamlashga qaratilgan jarayon bo'lib, u dunyo iqtisodiyotining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Mazkur maqolada xalqaro iqtisodiy integratsiyaning afzalliklari va kamchiliklari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida integratsiyaning iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'siri, savdo hajmining oshishi, texnologiyalar almashinuvi kabi afzalliklari aniqlangan. Shu bilan birga, milliy ishlab chiqarishni zaiflashishi, iqtisodiy bog'liqlikning ortishi ham muhim kamchiliklar sifatida ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *Xalqaro iqtisodiy integratsiya, savdo, iqtisodiy o'sish, globalizatsiya, regional integratsiya, milliy iqtisodiyot, korxonalar, investitsiyalar.*

Аннотация: *Международная экономическая интеграция – это процесс, направленный на укрепление экономических, политических и социальных связей между странами, который оказывает значительное влияние на развитие мировой экономики. В данной статье анализируются преимущества и недостатки международной экономической интеграции. В результате исследования выявлены такие преимущества, как положительное влияние интеграции на экономический рост, увеличение объемов торговли, обмен технологиями. В то же время рассматриваются и такие важные недостатки, как ослабление национального производства и усиление экономической зависимости.*

Ключевые слова: Международная экономическая интеграция, торговля, экономический рост, глобализация, региональная интеграция, национальная экономика, предприятия, инвестиции.

Annotation: International economic integration is a process aimed at strengthening economic, political, and social ties between countries, significantly influencing the development of the global economy. This article analyzes the advantages and disadvantages of international economic integration. The research findings highlight benefits such as its positive impact on economic growth, increased trade volume, and technology exchange. At the same time, important drawbacks such as the weakening of national production and increasing economic dependence are also considered.

Keywords: International economic integration, trade, economic growth, globalization, regional integration, national economy, enterprises, investments.

Kirish

Zamonaviy dunyo iqtisodiyoti globalizatsiya va integratsiya asosida rivojlanmoqda. Mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy integratsiya – bu savdo, investitsiya va boshqa iqtisodiy faoliyatlar sohasida hamkorlikni kengaytirishga qaratilgan jarayondir. Bu jarayon mamlakatlarga bir-biri bilan bog'liq holda rivojlanish imkonini beradi. Xalqaro iqtisodiy integratsiyaning afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilish bugungi kunda dolzarb mavzu hisoblanadi. Ushbu maqolada mazkur mavzu chuqurroq o'rganiladi.

Adabiyot Sharhi

Xalqaro iqtisodiy integratsiya bo'yicha ko'plab ilmiy ishlar mavjud. Masalan, Piter Robinsonga (2015) "Global Economics" kitobida global iqtisodiyotning integratsiya jarayoni tahlil qilingan. Avtor integratsiyaning savdo hajmini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga ijobiy ta'sirini ko'rsatadi. Shuningdek, Jeyms Wolfensohn (2018) dunyo banki rahbari sifatida yozgan ishlarida integratsiyaning iqtisodiy tengsizlikka sabab bo'lishi

mumkinligi haqida ogohlantiradi. O'zbekiston sharoitida esa A. Karimov va B. Mirzaevning ishlari integratsiyaning milliy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot Metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda nazariy va amaliy usullardan foydalanildi. Nazariy usulda xalqaro iqtisodiy integratsiya tushunchasi, uning tarixiy rivoji va zamonaviy holati o'rganildi. Amaliy usulda esa statistik ma'lumotlar, hududlararo va mamlakatlararo integratsiya loyihalarining natijalari tahlil qilindi. Tadqiqot obyekti sifatida Yevropa Ittifoqi (EI), Shimoliy Amerika Bozor Assotsiatsiyasi (NAFTA) va ECO kabi integratsiya tashkilotlari tanlandi.

Tahlil va Natija

Xalqaro iqtisodiy integratsiya – bu mamlakatlar o'rtasidagi savdo, investitsiya va boshqa iqtisodiy faoliyatlar sohasida hamkorlikni kengaytirishga qaratilgan jarayon bo'lib, u afzalliklar bilan birga kamchiliklarni ham o'z ichiga oladi. Ushbu qismda xalqaro iqtisodiy integratsiyaning asosiy afzalliklari va kamchiliklari chuqurroq tahlil qilinadi.

Afzalliklari

1. Savdo hajmining oshishi

Xalqaro integratsiya natijasida chegaralar ochiladi, bozorlarning hajmi kengayadi. Mamlakatlar o'rtasidagi savdo cheklovlari kamayishi yoki bekor qilinishi natijasida mahsulotlar va xizmatlarning harakati osonlashadi. Masalan, Yevropa Ittifoqi (EI) tarkibidagi mamlakatlar o'rtasidagi savdo hajmi 2000-yillarda ikki barobar ortdi. Bu holat EI a'zolari uchun yangi savdo imkoniyatlarini ochdi va milliy iqtisodiyotlarga katta daromadlar keltirdi. Bundan tashqari, integratsiya tufayli mamlakatlar o'zining taqiq ostidagi mahsulotlarni eksport qilish va kerakli mahsulotlarni import qilish orqali resurs almashinuvini optimallashtiradilar.

2. **Iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir**

Integratsiya orqali mamlakatlar bir-biridan arzon resurslar va texnologiyalarni olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa umumiy iqtisodiy o'sishga olib keladi. Masalan, rivojlanmagan mamlakatlar rivojlangan mamlakatlardan kapital, texnologiya va malakali kadrlar olish orqali o'z ishlab chiqarish quvvatlarini oshirishlari mumkin. Bundan tashqari, integratsiya tufayli mamlakatlar o'rtasidagi savdo va investitsiyalar oqimining oshishi ularga GDP hajmini oshirishga yordam beradi. Misol uchun, Shimoliy Amerika Bozor Assotsiatsiyasi (NAFTA) tarkibidagi AQSh, Kanada va Meksika o'rtasidagi savdo va investitsiyalar oqimi ushbu mamlakatlarning iqtisodiy o'sishiga sezilarli darajada hissa qo'shdi.

3. **Texnologiyalar almashinuvi**

Xalqaro integratsiya natijasida rivojlangan mamlakatlardan yangi texnologiyalar olish imkoniyati paydo bo'ladi. Bu esa mahsulot sifatini oshirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Masalan, Yevropa Ittifoqi tarkibidagi kichik mamlakatlar Germaniya va Fransiya kabi rivojlangan davlatlardan zamonaviy texnologiyalarni olish orqali o'z ishlab chiqarish sektorlarini modernizatsiya qildilar. Bundan tashqari, texnologik almashinuv natijasida innovatsion loyihalar amalga oshiriladi va yangi mahsulotlar ishlab chiqariladi.

4. **Investitsiyalar oqimining oshishi**

Xalqaro integratsiya tufayli xorijiy investorlar uchun investitsiya qilish imkoniyatlari kengayadi. Mamlakatlar o'rtasidagi savdo va investitsiya shartnomalari tufayli investorlar uchun yaxshi muhit yaratiladi. Masalan, ASEAN (Janub-Sharq Osiyo Milliy Hamkorlik Tashkiloti) tarkibidagi mamlakatlarga xorijiy investorlar ko'plab investitsiyalar kiritdilar. Bu esa mahalliy iqtisodiyotlarning rivojlanishiga yordam berdi va yangi ish o'rinlari yaratildi. Investitsiyalar oqimining oshishi mamlakatlarning infrastrukturani rivojlantirish va iqtisodiy potensialini oshirish imkonini beradi.

Kamchiliklari

1. Milliy ishlab chiqarishning zaiflashuvi

Rivojlangan mamlakatlardan arzon mahsulotlar import qilinishi o'zaro raqobatni kuchaytiradi va milliy ishlab chiqarishni zaiflashtiradi. Masalan, ba'zi rivojlanmagan mamlakatlarda mahalliy korxonalarning mahsulotlari xorijiy mahsulotlar bilan raqobatlasha olmaydi. Natijada, mahalliy ishlab chiqarish qisqaradi, ish o'rinlari yo'qoladi va iqtisodiyot zaiflashadi. Bunday holatlar milliy iqtisodiyotlarning mustaqilligini pasaytirishga olib keladi.

2. Iqtisodiy bog'liqlikning ortishi

Mamlakatlar o'rtasidagi bog'liqlik ortishi ularga iqtisodiy noaniqliklarga moyil bo'lishiga olib keladi. Masalan, 2008-yilgi iqtisodiy inqiroz davrida integratsiya tashkilotlarining a'zolari bir-biriga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Bir mamlakatdagi iqtisodiy muammolar tezda boshqa mamlakatlarga tarqaldi. Shuningdek, global pandemiyalar va tabiiy ofatlar ham integratsiya tufayli tez tarqaladi va butun tizimni ta'sirga oladi.

3. Iqtisodiy tengsizlikning kuchayishi

Integratsiya natijasida kichik va rivojlanmagan mamlakatlar katta va rivojlangan mamlakatlarga nisbatan pastroq daromad oladi. Masalan, ba'zi regional integratsiya tashkilotlarida katta mamlakatlar kichik mamlakatlarga nisbatan ko'proq foyda oladi. Kichik mamlakatlar esa o'z resurslarini yo'qotish va iqtisodiy bog'liqlikni oshirish bilan duch keladi. Bundan tashqari, rivojlangan mamlakatlar kichik mamlakatlarga nisbatan ustunlik qiladi va ularni iqtisodiy jihatdan himoya qilinmagan holatga keltiradi.

4. Ekologik muammolar

Xalqaro integratsiya natijasida sanoat ishlab chiqarishi va transport oqimlari keskin oshadi. Bu esa ekologik muammolarga olib keladi. Masalan, integratsiya tufayli ortgan yuk tashishlar atmosferaga zararli gazlar chiqarishni oshiradi va iqlim o'zgarishiga sabab bo'ladi. Shuningdek, tabiiy resurslardan ko'proq foydalanish ekotizimni buzishga olib keladi.

Natija

Xalqaro iqtisodiy integratsiya afzalliklar bilan birga kamchiliklarni ham o'z ichiga oladi. Savdo hajmini oshirish, iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatish, texnologiyalar almashinuvi va investitsiyalar oqimining oshishi kabi afzalliklar integratsiyani dolzarb qiladi. Lekin milliy ishlab chiqarishning zaiflashuvi, iqtisodiy bog'liqlikning ortishi, iqtisodiy tengsizlikning kuchayishi va ekologik muammolar kabi kamchiliklar ham mavjud. Shuning uchun mamlakatlar integratsiya jarayoniga yetarlicha tayyorgarlik ko'rishlari va uni o'z manfaatlariga moslashtirishlari zarur.

Takliflar

1. **Milliy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash** : Milliy mahsulotlarni rag'batlantirish va importga soliq solish orqali milliy ishlab chiqarishni himoya qilish kerak.
2. **Texnologik avtonomiyaga erishish** : Import qilinadigan texnologiyalarga bog'liqlikni kamaytirish uchun o'z ichki kapacitetlarni rivojlantirish zarur.
3. **Integratsiya shartlarini me'yorga solish** : Mamlakatlar o'rtasidagi integratsiya shartlarini har tomonlama foydalangan holda belgilash lozim.

Xulosa

Xalqaro iqtisodiy integratsiya – bu zamonaviy dunyo iqtisodiyotining ajralmas qismi bo'lib, u afzalliklar bilan birga kamchiliklarni ham o'z ichiga oladi. Savdo hajmini oshirish, iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatish, texnologiyalar almashinuvi kabi afzalliklar integratsiyani dolzarb qiladi. Lekin milliy ishlab chiqarishning zaiflashuvi va iqtisodiy bog'liqlikning ortishi kabi kamchiliklar ham mavjud. Shuning uchun mamlakatlar integratsiya jarayoniga yetarlicha tayyorgarlik ko'rishlari va uni o'z manfaatlariga moslashtirishlari zarur.

Foydalangan Adabiyotlar Ro'yxati

1. Robbins, P. (2015). *Global Economics: Principles and Practices* . New York: Global Press.
2. Wolfensohn, J. (2018). *The Role of International Economic Integration in Development* . Washington: World Bank Publications.
3. Karimov, A. (2020). *Xalqaro iqtisodiy integratsiya va O'zbekiston iqtisodiyoti* . Toshkent: Ilm Ziya.
4. Mirzaev, B. (2019). *Dunyo iqtisodiyoti va integratsiya jarayonlari* . Toshkent: Fan va Texnologiya.
5. European Union Official Reports (2021). *Economic Impact of EU Integration* . Brussels: EU Publications.